

Oponentský posudok habilitačnej práce

Dr. Arkadiusza Modrzejewskiego

Uniwersalistyczna wizja ładu światowego w personalistycznej optyce Karola Wojtyły – Jana Pawła II

(Univerzalistická viziya svetového poriadku v personalistickej optike
Karola Wojtyły – Jána Pavla II)

Oponentka:

Prof. PhDr. Zlatica Plašienková, PhD.

Katedra filozofie a dejín filozofie

Filozofická fakulta

Univerzita Komenského v Bratislave

V bežnom povedomí sa meno Karola Wojtyły veľmi často spája s pápežským úradom Jána Pavla II a aj záujem mnohých autorov je omnoho viac koncentrovaný na pápežské encykliky, homílie, apoštolské listy či posolstvá než na jeho tvorbu pred rokom 1978, ktorá okrem divadelných hier, zbierok a kritik je charakteristická rozpracovaním filozoficko-teologickej koncepcie nazvanej adekvátnou antropológiou a ktorej hlavným východiskom je tomisticko-personalistický, existenciálny a fenomenologický (najmä schelerovský) spôsob uvažovania o ľudskom bytí (práca *Osoba i czyn*). V tejto Wojtylovej tvorbe je tiež zreteľný zmysel pre jednotu teórie a praxe, pre *ordo et praxis*, ako o tom svedčia predovšetkým práce *Elementarz etyczny, Katolicka etyka społeczna, Rozważania o istocie człowieka, Miłość i odpowiedzialność, Zagadnienie podmiotu moralności, Wykłady lubelskie* a iné.

S potešením možno preto uvítať, že Dr. A. Modrzejewski predložil habilitačnú prácu, ktorá je pokusom o syntetický pohľad na dielo Karola Wojtyły – Jána Pavla II na jednej strane, ale zároveň vydarenou deskripciou i analýzou špeciálnej tematickej oblasti jeho tvorby, akou je práve univerzalistická viziya svetového poriadku v jeho personalistickej optike na strane druhej. Myslím si, že minimálne v našom kultúrnom okruhu výrazne prispieva k rozšíreniu nových skúmaní a pohľadov v tejto tematickej oblasti a môže poslúžiť aj ako alternatívny prístup k interpretácii základných filozofických problémov v ontologickej, epistemologickej, antropologickej, etickej a axiologickej rovine. Do istej miery zapĺňa medzeru i na poli výskumov v širšom sociálno-politickom a kultúrnom rámci.

Habilitačná práca pritom nie iba nezáživným opisom monotematicky orientovanej výskumnej problematiky, ale je predovšetkým dôslednou analýzou tvorby autora, ktorého filozofické a teologické uvažovanie sa neformovalo iba pod vplyvom dobovej klímy, kultúry

a skúsenostne zažitých kataklizmom 20. storočia, ale aj pod vplyvom viac ako dvatisícročnej tradície kresťanského myslenia, jeho humanistického posolstva a myslím si, že tiež ekzeziologického a soteriologického učenia.

Okrem tejto priority habilitačnej práce, ktorá zvyrazňuje jej potrebnosť a aktuálnosť aj v súvislosti s dnešnými globalizačnými procesmi, treba hneď uviesť, že spracovanie uvedenej problematiky vyžadovalo patričnú filozofickú, teologickú i sociálno-politickú erudíciu, relevantnú znalosť nielen pramennej literatúry, ale aj prehľad širokého spektra prác od významných zahraničných i domácich (poľských) autorov (R. Butiglioneho, A. Dullesa, A. Frossarda, Cz. Bartnika, T. Bartosia, J. Galarowicza, J. Gałkowskiego, E. Górskiego, J. Kuczyńskiego, S. Kowalczyka, Z. Pawlaka, H. Pilusia, A. Połtawskiego, A. Rodzińskiego, J. Życińskiego a ďalších), ktorí sa zaslúžili o rozpracovanie hlbšieho pohľadu jednak na celkový odkaz Wojtyly – Jána Pavla II, jednak na viaceré možné chápanie povahy univerzalizmu a jeho rôznych podôb, ktorých základ tvorí ontologicko-antropologická platforma a ktoré sú východiskom porozumenia napríklad *Všeobecnej deklarácie ľudských práv*, ako aj iných dokumentov medzinárodného právneho poriadku i národných právnych poriadkov. Habilitant spomenuté znalosti jednoznačne preukázal a svoje schopnosti plne využil, čím jeho práca, ako sa nazdávam, získala vysokú výpovednú hodnotu.

Nastolená problematika habilitačnej práce je podľa môjho názoru rámcovaná niekoľkými zámermi autora, ktoré kladne oceňujem a z ktorých za najvýznamnejšie považujem tieto: 1. prioritný motív habilitanta ukázať, že filozofia univerzalizmu Wojtyly – Jána Pavla II je originálne a dôsledne premyslený variant personalistickej vízie dejín, kultúry, civilizácie, sociálno-ekonomických a medzinárodných vzťahov; 2. relevantný cieľ habilitanta argumentačne a na základe pramenných textov pomocou personalistickej hermeneutiky dokázať, že za kritérium univerzalizmu možno považovať ľudskú osobu; 3. zámer habilitanta vystopovať v skúmanej problematike pokračovanie tradície kresťanského filozofického a teologického myslenia založeného na koncepcii prirodzeného zákona a s ním spojeného konceptu univerzálnej hodnoty dôstojnosti ľudskej osoby; 4. úsilie habilitanta (a to aj na základe komparácie jeho stanovísk s inými autormi) o vlastný interpretačný prínos a hodnotiaci názor na univerzalizmus Wojtyly – Jána Pavla II a jeho dve určujúce stránky: ontologicko-antropologickú a eticko-axiologickú ústiacu do europocentrizmu, no nie do uniformizmu; 5. úsilie habilitanta definovať spomenutý univerzalizmus ako ekumenizmus v rovine formovania všeludského spoločenstva, a to na základe viery v univerzálne hodnoty na jednej strane, ale tiež v rovine udržania európskej a svetovej diverzity kultúr a tradícií na strane druhej.

Uvedené kľúčové autorove hľadiská považujem za správne zvolenú východiskovú platformu, z pozície ktorej mohol rozvinúť potom celú škálu čiastkových tematických okruhov habilitačnej práce a štruktúrovať ju do štyroch kompaktných a logicky prepojených kapitol.

Okrem nich práca pozostáva aj z úvodu, záveru, zoznamu bibliografických skratiek, poznámok a bohatej pramennej a relevantnej sekundárnej literatúry, je opatrená tiež stručným anglickým zhrnutím, a to všetko v rozsahu 221 strán.

V predkladanej monografii sa čitateľ postupne oboznamuje s problematikou, ktorá sa tematicky stupňuje, resp. sa stále viac prehľbuje, keďže je analyzovaná tak, aby od priblíženia univerzalistického kontextu Wojtylovho myslenia (1. kap., s. 18-74) cez obraz jeho univerzalistickej vízie mierových medzinárodných vzťahov (2. kap., s. 75-119) špecifikovala eticko-antropologický aspekt sociálno-ekonomických otázok v ich vnútropolitických i medzinárodných dimenziách (3. kap., 120-161) a nakoniec oblúkom opäť dospela k chápaniu univerzalizmu, no tento raz na európskej úrovni (vrátane peknej záverečnej pasáže o poľskom romantizme ako o národnej tradícii, ktorá nie je nacionalizmom) (4. kap., s. 162-196).

Exponovanie jednotlivých tematických okruhov pertraktovaných v práci graduje, čím spôsobuje akoby isté napätie, ktoré núti čitateľa zaujímať stále aktívnejší postoj. Ak by som mala hodnotiť vecnú stránku tohto konceptuálneho uchopenia zvolenej problematiky habilitačného spisu, mohla by som pozitívne konštatovať, že je to ukážka premysleného metodického postupu a veľmi inšpiratívnej interpretácie.

Aj z formálneho hľadiska musím konštatovať, že v celej predloženej práci nenájdeme nijakú pasáž, ktorá by vyznela nekonzistentne alebo zbytočne. Niet v nej „prázdnych a hluchých miest“, a preto sa číta mimoriadne zaujímavo, hoci náročne. Z jazykového a štylistického hľadiska je habilitačná práca spracovaná na vysokej úrovni, a tak isto umožňuje bezproblémové a plynulé čítanie, ktoré nie je narušené nijakým nezrozumiteľným textom. Žiaľ, netýka sa to však priloženého slovenského prekladu *záveru* habilitačnej práce.

Tu musím konštatovať, že pre vedeckú obec, ktorá nemala možnosť čítať habilitačnú prácu v origináli, muselo čítanie predloženého slovenského prekladu vyvolať nesmierne rozpaky a vzbudiť azda aj predstavu, že habilitačná práca je plná mätúcich vyjadrení, používania neadekvátnych filozofických termínov, nezmyselných tvrdení a nelogických implikácií. Porovnanie s originálom ma však uistilo, že tu nejde o odbornú neznalosť habilitanta, ale o jazykovú a filozofickú nekompetentnosť prekladateľského počínu (spomeniem nesprávny preklad najzákladnejších slov a terminologických spojení, ako sú

konieczność, pokój, byt przypadłościowy, byt społeczny, najściślejsze znaczenie, uzasadnienie, filozofia społeczna, etyka społeczna, ľudzkość, ďalej tiež neadekvátnu slovenskú štylistiku a podobne).

Odhlíadnuc od tohto prekladu nemám k práci nijaké vážne výhrady. Vytkla by som len nedôslednosť v rovine využitia filozofických názorov takých autorov, ktoré mali na Wojtylovo myslenie azda najväčší vplyv (T. Akvinského a M. Schelera) a ktorých práce chýbajú aj v zozname literatúry.

V rámci habilitačnej rozpravy by som uvítala odpovede Dr. Modrzejewského na nasledovné otázky:

1. V čom spočíva meta-teoretická analýza normatívnej teórie medzinárodných vzťahov? Môže habilitant uviesť nejaký konkrétny príklad?
2. Mohol by autor bližšie ozrejmiť ako chápe vzťah medzi „integrálnym človekom“ a kultúrou, keďže sa v práci o tom iba stručne zmieňuje?
3. Ako sa habilitant z dnešného ekologického a etického hľadiska pozerá na človeka v oblasti hospodárskej činnosti, ak ňou má aktualizovať univerzálny biblický príkaz „podrobiť si zem“, ako o tom sám píše? Ako sa dá vysvetliť súvislosť tohto príkazu s koncepciou udržateľného rozvoja, o ktorej sa vyjadroval aj sám Wojtyła?
4. Vidí autor vo Wojtylovom univerzalizme aj platónske motívy alebo iba aristotelovskotomistické a personalistické? Ak áno, v čom?
5. Sú podľa autora základné Wojtylove 4 univerzálne princípy civilizácie lásky (1. Primát byť pred mat'ou; 2. Primát osoby pred vecou; 3. Primát etiky pred technikou; 4. Primát milosrdenstva pred spravodlivosťou), argumentačne postačujúce z hľadiska riešenia problémov súčasného globalizujúceho sa sveta, svetovej politiky a postmoderného myslenia, prípadne ich treba rozšíriť o nejaké iné? Ak áno, aké autor navrhuje?

Záverečné hodnotenie:

Na záver konštatujem, že predložená habilitačná práca vyhovuje kritériám, ktoré sú požadované na práce tohto druhu. Zároveň dodávam, že aj ostatné požiadavky kladené na habilitačné konanie boli splnené a viaceré kritéria prekročené. Navrhujem preto prijať prácu a pokračovať v habilitačnom konaní a po úspešnej obhajobe udeliť autorovi vedecko-pedagogický titul *docent* v odbore 3.1.8 teória politiky.

V Bratislave, 25. 01. 2014

prof. PhDr. Zlatica Plašienková, PhD.